Wandelroute Grebbeberg

Een wandeling van IVN Veenendaal-Rhenen

Start- en eindpunt
De parkeerplaats aan de achterkant van Grand Café Cunera, nabij het NS-station Rhenen.

Samenvatting
De route voert grotendeels langs de randen van de natuurgebieden de Laarsenberg en de Grebbeberg, met onderweg schitterende uitzichtpunten over de Gelderse Vallei, het Rijndal, de Betuwe en het natuurgebied de Blauwe Kamer. Ook kom je veel verwijzingen naar het verleden tegen.
De wandeling is 7 km.

Kaartje
Op de laatste pagina van deze beschrijving bevindt zich een kaartje. Hierop staan nummers die verwijzen naar de extra informatie in de routebeschrijving.

Tips en informatie

- Je volgt de routes op eigen risico
- De route heeft flinke hoogteverschillen met op enkele plekken steile trappen zonder reling
- Neem een verrekijker mee
- Alleen op de Laarsenberg zijn honden toegestaan
- Controleer jezelf na de wandeling op "teken"

KOM JE EEN WOLF TEGEN?

- ► Ren niet weg
- ► Houd afstand
- ► Spreek luid en maak jezelf groot
- ► Loop een wolf niet achterna
- ► Zie je welpen? Ga zo snel mogelijk weg!

Overige informatie
De Grebbeberg en de Laarsenberg vormen het abrupte eindpunt van de Utrechtse Heuvelrug, die bijna 200.000 jaar gelden is ontstaan door een dikke schuivende ijslaag.
De Laarsenberg, met uitzicht op de Gelderse Vallei, ligt aan de noordkant van de provinciale weg. De Grebbeberg aan de zuidkant, met uitzicht op de Rijn en de Betuwe. In het gebied heeft meerdere malen een oorlogsstrijd gewoed. Het laatst in de meidagen van 1940.
In een zandafgraving aan de zuidkant zijn de restanten gevonden van o.a. mammoeten en de stenen werktuigen van een volksstam. Beide bergen vormen met de Blauwe Kamer een rijkgeschakeerde natuurgemeenschap.

Collectie C.P. v. Eeghen, 1789

Verzoek
We stellen het erg op prijs als je opmerkingen over de route wilt sturen naar:
natuurroutes@ivnveenendaal-rhenen.nl

IVN Natuurroutes app
De routes zijn ook op je smartphone te volgen. Gebruik hiervoor de IVN Natuurroutes app. De app is gratis te downloaden in Google Playstore of Apple Store. Met deze app heb je meer dan 500 wandelingen en fietsroutes én een digitale natuurgids op zak. Na downloaden zijn de routes offline te volgen.

Een prettige wandeling gewenst!

Legenda

RA = rechtsaf	LA = linksaf	KNP = Knooppunt
RI = richting	RD = rechtdoor	

Na de start van de route volg je tijdens de wandeling de knooppunten van het Wandelroutenetwerk via de oranje/blauwe bordjes.

<u>Start Wandelroute</u>

1. Startpunt is de achterzijde van Grand Café Cunera, nabij het NS-station.

- *Vanaf de parkeerplaats LA omhoog (Kastanjelaan)*
- *Ga bij KNP 30 RA RI KNP 61*

2. Beukenlaan

Langs deze laan zijn beuken aangeplant. Deze bomen kunnen bijna overal groeien, ook op schrale en droge grond. De schors is glad en grijs, maar ook dun en verdraagt geen felle zon. Beuken staan vaak bij elkaar en beschermen zich op deze manier.
's Zomers is het donker onder de beuken en zie je nauwelijks ondergroei. Dit komt doordat de bladeren zo zijn gerangschikt, dat ze allemaal wat licht krijgen, waardoor maar weinig licht door het bladerdak heendringt. In de herfst zijn op de grond de nieuwe beukennootjes te vinden, die voor mens en dier eetbaar zijn.

- *Ga bij KNP 61 LA RI KNP 74*

3. Glooiing en terrassen

Na de bocht naar rechts begint een gedeelte langs de bosranden van de Laarsenberg. Je kijkt vanaf de glooiing naar de Gelderse Vallei met in de verte de flats van Veenendaal. Duizenden jaren lang heeft het naar beneden stromende water de steile bergwand afgevlakt tot een geleidelijke glooiing. De boeren hadden hier een probleem: deze erosie spoelde ook de vruchtbare akkergrond weg. Door terrassen of graften aan te leggen en de randen te laten begroeien, konden zij de vruchtbare grond beter behouden. Deze graften zijn hier nog te herkennen. Zie ook bij 6.

4. Akkertjes uit het verleden

De boeren verbouwden in het verleden op akkertjes (engen) o.a. rogge, voederbieten, haver en boekweit. Op kleine schaal is dit hier weer nagebootst.
Links is een rustgebied voor dieren. Hier komen reeën, boommarters en soms ook dassen voor. Dit gebied sluit aan op het ecoduct over de weg Rhenen-Wageningen, dat je bij punt 12 tegenkomt.

- *Ga bij KNP 74 RA RI KNP 46*

5. Meidoornhagen

Om de akkertjes heen hadden de boeren vaak heggen aangeplant. Ze deden dienst als grensscheiding en afweer tegen de wilde dieren en de wind.
Het Utrechts Landschap probeert meer variatie in de natuur terug te krijgen door weer heggen te planten en oude graansoorten met verschillende akkerplanten te verbouwen.
Het heggenvlechten is een eeuwenoud ambacht. Een vlechtheg is ondoordringbaar voor het vee en wild. Het zorgt voor veel meer biodiversiteit. Er komen veel kleine dieren op af, wat weer vogels als grauwe klauwier, geelgors en zwartkop aantrekt.

6. Doorsnijding
Vlak voor de bocht naar rechts snijdt het pad door de grens van een van de terrassen. Zie het kaartje op het laatste blad.
Hier groeit een houtwal op de rand, waardoor de variatie in de natuur versterkt wordt. Meer plantensoorten trekken meer insecten aan, die op hun beurt weer als voedsel dienen voor de vogels.

7. Uitzichtpunt

Links zie je een open plek met een panoramisch uitzicht over de Gelderse Vallei en het bijbehorende cultuurlandschap.
In dit gedeelte van het bos zie je her en der groeikokers. Deze zijn hier veelvuldig neergezet om jonge boompjes te beschermen tegen vraat van reeën en hazen. Er worden vaak lindeboompjes in gezet en die blaadjes zijn erg in trek bij het wild.

- *Ga bij KNP 46 RA RI KNP 55*

8. Monocultuur
Rondom veehouderijen zie je vaak weilanden met raaigras. Dit gewas heeft zowel een hoge opbrengst als een hoge voedingswaarde.
Toch kent de raaigrasmonocultuur ook aanzienlijke nadelen: verminderde biodiversiteit, afname van bodemleven door uitputting en een hogere gevoeligheid voor ziektes en extreem weer, zoals droogte. Deze manier van bedrijfsvoering is dus niet toekomstbestendig.

- *Ga bij KNP 55 RD RI KNP 60*
- *Ga bij KNP 60 RD RI KNP 20*

9. Witte acacia's
Langs dit pad staan heel wat bomen met een prachtig gegroefde schors. Het zijn witte acacia’s, ook wel pseudo-acacia’s genoemd. Hoewel de boom lijkt op een echte acacia is hij er niet verwant aan. Verderop zullen we er meer tegenkomen. In juni bloeit de boom met zoetig ruikende witte bloemen, de leveranciers van de bekende acaciahoning.
De boom, met de wetenschappelijke naam *Robinia pseudoacacia,* komt van oorsprong uit Noord-Amerika. Hij kan tot 30 m hoog worden en prima tropisch hardhout vervangen.

- *Ga bij KNP 20 LA RI KNP 29*
- *Ga bij KNP 29 RD RI KNP 21*
- *Ga bij KNP 21 RA RI KNP 49*
- *Ga bij KNP 49 RD RI KNP 33*

10. Taxus
Bij het gebouwtje van het militair ereveld bevindt zich een taxushaag. De taxus is een bijzondere naaldboomsoort, met platte naalden, die niet veel in het wild voorkomt.
Wij kennen de taxus meestal alleen maar als struik, maar er bestaan taxusbomen die meer dan 15 meter hoog en 2000 jaar oud zijn. De pit van de vrucht en de naalden zijn giftig.

11. Militair ereveld Grebbeberg
Bij het verder wandelen kunnen we niet voorbijgaan aan de strijd in de meidagen van 1940. Restanten van bunkers en loopgraven getuigen daar nog van. De begraafplaats en het tentoonstellingsgebouw zijn te bezoeken en houden de herinnering levend aan wat hier gebeurd is.

- *Vervolg het pad tot aan KNP 33 bij de provinciale weg*

12. Monument en ecoduct
Je ziet rechts het Monument waarbij elk jaar op 4 mei kransen worden gelegd als herinnering aan de gesneuvelden op en om de Grebbeberg. Links zie je een ecoduct, gebouwd in 2014. Onder andere reeën, dassen, boommarters en eekhoorns maken hier gebruik van om veilig de weg over te steken.

- *Ga RD RI KNP 90 en steek de provinciale weg over*
- *Ga bij KNP 90 LA RI KNP 62*
- *Ga vervolgens bij KNP 62 LA RI KNP 38*

13. Zwitserse Vallei

Deze diepe geul is een smeltwaterdal uit de ijstijd. De omgeving kreeg om de ravijnachtige indruk de naam "Zwitserse Vallei". Vanaf de rand van de vallei is ook het genoemde ecoduct weer te zien.
Het is 2,5 m breed en vooral bestemd voor kleine zoogdieren als de das, de boommarter en de eekhoorn.
Het ecoduct verbindt zo de natuurgebieden de Grebbeberg en de Laarsenberg met elkaar.

- *Ga bij KNP 38 RA RI KNP 16*

14. Stenen muur

De stenen muur is het restant van een afscheiding rondom de voormalige kwekerij/groentetuin van Leccius de Ridder. Hij was eigenaar van een kalkzandsteenfabriek in Rhenen.
De bodem is hier door de hier aanwezige leemlagen erg vochtig. Het levert een bijzondere flora op. Er groeien veel varens en ook de ringslang voelt zich hier thuis.

- *Ga bij KNP 16 RD RI KNP 39 en loop de metalen trap op*
- Ga bovenaan de trap LA naar het uitzichtpunt

15. Uitzichtpunt

Je bent hier op de rand van de Utrechtse Heuvelrug. Hier kun je bij helder weer tot ver in de Betuwe kijken. Door de zomerdijk door te steken en geulen te graven konden de uiterwaarden van de Rijn zich ontwikkelen tot het natuurgebied De Blauwe Kamer.
Aan de voet van de Grebbeberg stroomt de Grift of Grebbe, een kanaal gegraven in de 15e eeuw, maar van oorsprong een zijriviertje van de Rijn. Parallel hieraan zie je een verdedigingsgracht van de Grebbelinie. In de verte stroomt de Rijn. Recht voor staat de hoge kerktoren van Druten aan de Waaloever.

- *Loop terug en ga LA de kleine trap af; je komt bij de ringwalburcht*

16. Ringwalburcht

De grasvlakte geeft de contouren aan van een aarden ringwalburcht. Uit archeologisch onderzoek is gebleken dat deze burcht kan worden gedateerd in de periode 650-710 na Christus. Hij had de functie van verdedigingswerk. Langs de rivierzijde is de burcht open, de rest van de burcht werd beschermd door een hoefijzervormige wal met droge gracht.
Hij werd niet bewoond, maar in tijden van grote dreiging konden de omwonenden, meestal een aanzienlijke familie met hun ondergeschikten, zich hier terugtrekken.

- *Steek het open terrein van de ringwalburcht over en vervolg het Wandelroutenetwerk*
- *Ga bij KNP 39 LA RI KNP 59*

17. Ruïne

Dit kleine kasteelachtige gebouwtje stamt niet uit de Middeleeuwen, maar uit het midden van de 19e eeuw en was vroeger een boswachterswoning. Na vertrek van de boswachter in 1992 raakte het in verval.

- *Ga bij KNP 59 RD RI KNP 76*

18. Adelaarsvarens en eikenhakhout

De te volgen route loopt voor een groot gedeelte door een gebied vol met adelaarsvarens en eikenstobben. De adelaarsvaren is een in Nederland veel voorkomende varensoort die zich door zijn uitgebreide wortelstelsel sterk kan verspreiden. De afgestorven bladeren zijn voor veel planten giftig. Planten en jonge boompjes krijgen zo geen kans te ontkiemen. De eikenstobben hier vormen tezamen een eikenhakhoutbos. In het verleden werden de eiken met regelmaat gekort door hakken en/of zagen om zo aan brandhout en gebruikshout (geriefhout) te komen. De schors van eikenhout, dat looizuur bevat, werd in het verleden ook gebruikt voor het looien van leer. De grillig gevormde stobben die hier te zien zijn, zijn dus een overblijfsel van deze activiteiten en vormen met elkaar een heel bijzonder bos.

- *Ga bij KNP 76 LA RI KNP 13 en daal de metalen trap af*

19. Rijndal
We zijn ongeveer 40 meter steil afgedaald naar het dal van de Rijn, waardoor we in een heel ander landschap terechtkomen. Van zand, leem en grind naar de sappige weiden van de rivierklei. Het traject om de berg, dat nu een fietspad is, is omstreeks 1884 aangelegd. Tussen het pad en het begin van de helling van de Grebbeberg rechts lag het oude traject van de trambaan tussen Rhenen en Arnhem, ook rond 1884 aangelegd en nu -deels- overwoekerd. In 1949 reed hier de laatste tram.
Je loopt hier in een overgangsgebied waar tegenstellingen tussen hoog-laag, voedselarm-voedselrijk, droog en nat dicht bij elkaar liggen. Planten en dieren profiteren hiervan en hierdoor is er in dit gebied veel biodiversiteit.
Voor wandelaars zijn het vaak de meest interessante gebieden.

20. Zandafgraving
Door de kalkzandsteenfabriek van Leccius de Ridder werd van circa 1900 tot 1992 de zuidflank van de Grebbeberg afgegraven. Deze hebben het aanzien van de Grebbeberg aanzienlijk veranderd.
Toen verdere afgraving van de berg niet meer toegestaan werd, is men dieper gaan graven, waardoor er tot circa 20 meter diepe plassen ontstonden.
Er zijn dierenresten en werktuigen van bewoners van meer dan 100.000 jaar geleden gevonden.

- *Vervolg deze weg verder, langs het uitzichtpunt over de rivier*

21. Aarden wal
De nieuwe woonwijk rechts is gebouwd op het terrein van de voormalige tramremise. Een aarden wal moet het gebied tegen hoogwater beschermen.

- *Ga bij KNP 13 RD RI KNP 65*
- *Ga bij KNP 65 RA RI KNP 12*
- *Ga bij KNP 12 RD RI KNP 77*
- *Bij KNP 77 ga je RD RI 54 en blijf je de weg omhoog volgen tot aan de verkeerslichten.*
- *Wanneer je bent overgestoken, ben je bij het eindpunt van deze wandeling*

22. Eindpunt
Je bent aangekomen bij het eindpunt van de wandeling.
We hopen dat je een fijne wandeling hebt gehad. Voor een drankje en/of een hapje ben je welkom bij Grand Café Cunera. Controleer vooraf de openingstijden.

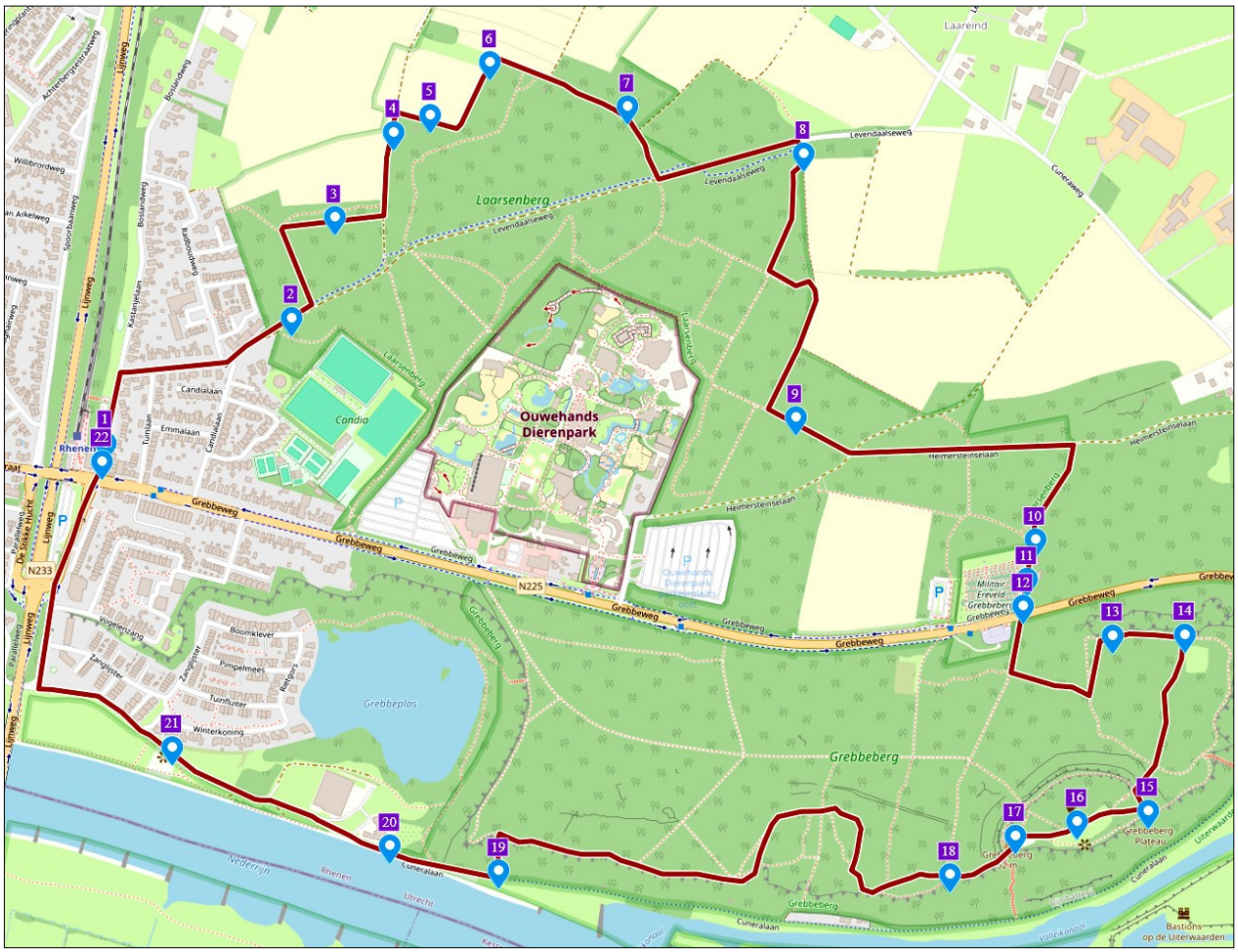
IVN Veenendaal-Rhenen heeft de volgende wandel- en fietsroutes beschikbaar:

Wandelroutes	**Fietsroutes**
• De Dennen • Egelmeer • Elsterberg • Grebbeberg • Langs Utrechtse spoor en dansende bomen • Pr8ige Heuvelrug Oost • Pr8ige Heuvelrug West • Prattenburg • Plantage Willem III	• Fietsen door bos en Binnenveld • Fietsen langs forten • Fietsen over Rug en Rijn • Fietsen langs grote graanmolens en groene grenzen • 40bomen fietsroute door Veenendaal

Deze routes vind je op: https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen.

IVN (Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid) werkt aan een duurzame samenleving.

Routekaart Wandelroute Grebbeberg

De nummering verwijst naar informatie in de routebeschrijving